ประวัติความเป็นมา
ของ
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร

กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า กิจการของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร กรมแพทย์ทหารบกนี้ มีความเกี่ยวพันอยู่กับ สถาบันพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก หรือในปัจจุบันคือ สถาบันพยาธิวิทยา ศูนย์อำนวยการแพทย์พระมงกุฎเกล้า สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร กรมแพทย์ทหารบก มีความภูมิใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่จะเอ่ยนามท่านผู้เป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดสถาบันแห่งนี้ คือ พล.ต.พึ่ง พินธุโยธิน ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

พล.ต.พึ่ง พินธุโยธิน ผู้อำนวยการสถาบันฯ ท่านแรก ท่านได้บันทึกไว้ด้วยลายมือของท่านว่าชีวิตของท่านผูกพันอยู่กับ พยาธิวิทยา นับตั้งแต่สำเร็จวิชาแพทย์ เมื่อปี 2475 เข้ารับราชการเมื่อ พ.ศ.2476 ท่านได้รับงานด้านพยาธิวิทยาตลอดมาจนเกษียณอายุ ท่านเป็นผู้บุกเบิกวิชาการด้านพยาธิวิทยาในการแพทย์ทหารเพราะเมื่อสมัยก่อนเกือบ 50 ปี จะหามีผู้ที่เข้าใจทางด้านพยาธิวิทยาได้ยากจริงๆ ยังไม่มีผู้ใดมองเห็นความสำคัญ ดังนั้นความคิดที่จะปรับปรุงเพื่อความเจริญของพยาธิวิทยา จึงขาดผู้สนับสนุน แต่อย่างไรก็ดีท่านมิได้ย่อท้อได้พยายามต่อสู้กับอุปสรรค และสร้างสรรค์งานของท่านด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง ตลอดชีวิตรับราชการของท่านจนกระทั่งได้ประสบความสำเร็จ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบในเอกสารที่เกี่ยวข้องว่า เมื่อปี 2493 การแบ่งส่วนราชการของกรมแพทย์ทหารบก สมัย พล.ต.ถนอม อุปถัมภานนท์ พญ.ทบ.นั้น กรมแพทย์ได้แบ่งส่วนราชการออกเป็นแผนกต่างๆ และในแผนกที่ ๑ ของกรมแพทย์ทหารบก แบ่งออกเป็น 3 กอง คือ

๑. กองวิทยาศาสตร์การแพทย์

2. กองการพยาธิ มี พ.อ.พึ่ง พินทุโยธิน เป็นหัวหน้ากอง (22 ธ.ค. 95) และทำการแทนหัวหน้าแผนกพยาธิวิทยา อีกตำแหน่งหนึ่ง

3. กองเวชกรรมป้องกัน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลง เมื่อปี 2488 สถานการณ์ของบ้านเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อม ทุกสิ่งทุกอย่างยังอยู่ในสภาพทรุดโทรม ประชาชนและทหารยังขาดแคลนทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะยารักษาโรค โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าในสมัยนั้นยังเป็นเรือนไม้ ผู้บังคับบัญชาในสายการแพทย์ทหาร ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในขณะนั้นคือ พล.ต.สงวน โรจนวงศ์ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน และ พล.ต.พร พิศกนก ทั้งสามท่านได้ปรึกษากันเพื่อพัฒนากรมแพทย์ทหารบก โดยวางแนวความคิดให้เริ่มจาก การวิจัยและวิเคราะห์โรคแผนปัจจุบัน ให้ความสำคัญของพยาธิวิทยา และวิทยาศาสตร์การแพทย์อันเป็นรากฐานของการวิจัยและวิเคราะห์โรคเป็นอันดับแรก

แผนการสร้างตึกพยาธิวิทยา จึงเกิดขึ้นพร้อมกับแผนการขยายงานจากแผนกที่ ๑ กรมแพทย์ทหารบกเป็นสถาบันพยาธิวิทยา เพื่อใช้ในการตรวจวิเคราะห์หาสมุฏฐานของโรค โดยการค้น คว้า, การตรวจวิเคราะห์ยาและสารเคมีต่างๆ การทำวัคซีนและเซรุ่มเป็นต้น เมื่อเกิดความคิดสร้างสรรค์เช่นนี้

ท่านผู้ใหญ่ทั้ง 3 ท่าน จึงมอบให้ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน แต่ผู้เดียวเป็นผู้คิดแบบตึกพยาธิวิทยา รวมทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ให้ทันสมัย และได้สร้างธนาคารเลือดให้อยู่ในสถาบันฯ แห่งนี้ด้วย สถาบันพยาธิเป็นคอนกรีตโครงเหล็กสำเร็จรูปส่งจากอเมริกาในสมัย พล.ต.สงวน โรจนวงศ์ เป็นแพทย์ใหญ่ทหารบก การก่อสร้างโดยบริษัทวิจิตรก่อสร้างจำกัด เป็นผู้ออกแบบและประมูลได้ โครงเหล็กสำเร็จรูปนี้ ส่งมาทางเรือ ขณะที่ท่านไปศึกษาวิชาพยาธิวิทยาที่สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ 20 ก.ค. 91 ถึง 6 มี.ค. 93 พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน กลับมาถึงเมืองไทยแล้วใน พ.ศ.2494 โครงเหล็กสำเร็จรูปจึงตามมา การนำออกจากท่าเรือกรุงเทพ และเสียภาษีศุลกากรนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่ท่านก็ได้ใช้ความพยายามจนสำเร็จด้วยดี ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญช่วยเหลือท่าน คือ พล.ต.ประเสริฐ ธีรคุปต์ และ พ.อ.ไพโรจน์ ธีระโยธิน การก่อสร้างเริ่มเมื่อ 16 ตุลาคม 2495 แล้วเสร็จเมื่อ 17 สิงหาคม 2496 ขณะก่อสร้างตึกพยาธิวิทยา ท่านมียศเป็นพันเอก ตำแหน่ง หัวหน้ากองการพยาธิวิทยาได้พัฒนางานทางพยาธิวิทยา โดยดำเนินงานตามแบบของโรงพยาบาลทหารวอลเตอร์รีด สหรัฐอเมริกา มีนายแพทย์หลายนายที่รับราชการในกองวิทยาศาสตร์การแพทย์ เช่น พล.ต.จำรัส เทพหัสดิน ณ อยุธยา และ พล.ต.สำเนียง บุษปวนิช ซึ่งได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการบุกเบิกงานด้านพยาธิวิทยา

ธนาคารเลือดมี พ.อ.ไพโรจน์ ธีระโยธิน และ พ.อ.ฉัตร บวรสิน

เภสัชเคมี มี พล.ต.ประเสริฐ ธีรคุปต์ เป็นผู้บริหาร

สถาบันพยาธิ กรมแพทย์ทหารบก ขณะนั้น มีอัตราข้าราชการบรรจุอยู่ ล้ำหน้าหน่วยอื่นๆ ไปถึง 15 ปี ในปี 2500 กองทัพบกได้รวมกองวิทยาศาสตร์การแพทย์ และกองการพยาธิเข้าด้วยกันตั้งเป็นสถาบันพยาธิ มี พ.อ.พึ่ง พินทุโยธิน เป็นผู้อำนวยการ และต่อมาในปี 2501 กองทัพบกได้เปลี่ยนชื่อสถาบันพยาธิ เป็นสถาบันพยาธิวิทยา มี พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน เป็นผู้อำนวยการคนแรก จนถึงปี 2505

ในปี 2501 ได้เกิดเหตุการณ์ทางการแพทย์และสาธารณสุขที่สำคัญขึ้นในประเทศไทย คือ ได้เกิดมีการระบาดของอหิวาตกโรคขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง มีผู้คนป่วยเจ็บล้มตายเป็นพันคน ยารักษาโรค โดยเฉพาะน้ำเกลือขาดแคลน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงห่วงใยอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ โอกาสนี้สถาบันพยาธิวิทยาโดยเฉพาะ พล.ต.สำเนียง บุษปวณิช ซึ่งเป็นกำลังสำคัญ ได้มีส่วนร่วมในการ ผลิตน้ำเกลือ และวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคถวายโดยเสด็จพระราชกุศลโดยไม่คิดมูลค่า ซึ่งสถาบันพยาธิวิทยามีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตอยู่แล้วและในการนี้ได้รับพระราชทานเงินทุนให้จัดหาอุปกรณ์เพิ่มเติมอีกหลายครั้ง ซึ่งเป็นการช่วยเหลือส่วนราชการด้วยกันและบำบัดทุกข์ของประชาชนในขณะนั้นได้อย่างทันท่วงที จากเหตุการณ์นี้เองนำไปสู่จุดกำเนิดของสถาบันวิจัยแพทย์การแพทย์ทหาร

เมื่อมีการระบาดของอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ใน พ.ศ.2501 มีผู้คนเจ็บป่วยล้มตายนับพันคน จึงได้มีกลุ่มนักวิทยาศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา มาร่วมมือกับนักวิทยาศาสตร์ฝ่ายไทย ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ และต่อมาในการประชุมคณะมนตรี สปอ. ครั้งที่ 5 ในปี 2502 ประเทศภาคีสมาชิกขององค์การ สปอ. จึงดำริจัดตั้งห้องปฏิบัติการค้นคว้าทดลองและวิจัยเรื่องอหิวาตกโรคขององค์การ สปอ. (SEATO Cholera Research Laboratory) ขึ้นในพระนครเพื่อค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับอหิวาตกโรคในปัญหาต่างๆ และด้วยการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างกันในเดือน พฤษภาคม 2502 ก็มีผลให้

โครงการนี้ได้รับการสร้างสรรขึ้นอย่างสมบูรณ์ และมีหน้าที่ปฏิบัติการทดลอง อยู่ที่ตึกพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก ผลงานของห้องปฏิบัติการค้นคว้าวิจัยได้พิมพ์เผยแพร่ไปยังผู้เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางในปี พ.ศ.2504 เมื่อสรุปแล้วผลการปฏิบัติงานที่ผ่านไปเป็นที่พอใจแก่ภาคีสมาชิกองค์การ สปอ. ครั้นเมื่ออหิวาตกโรคสงบลง จึงมีความคิดที่จะแปรรูปห้องปฏิบัติการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอหิวาตกโรคโดยเฉพาะให้เป็นห้องปฏิบัติการค้นคว้าวิจัยในเรื่องโรคอื่นๆ ที่น่าศึกษาวิจัยต่อไป ในที่สุดได้มีการแลกเปลี่ยนเอกสารทางการฑูต ระหว่างรัฐบาลสหรัฐฯ และรัฐบาลไทย คือ เอกสารสถานเอกอัคราชฑูตสหรัฐฯ หมายเลข 1740 ลง 23 ธ.ค. 2503 และเอกสารของกระทรวงต่างประเทศรัฐบาลไทย หมายเลข 31811 ลง 23 ธ.ค. 2503 เป็นผลให้ห้องปฏิบัติการค้นคว้าและวิจัยเรื่องอหิวาตกโรคขององค์การ สปอ. SEATO Cholera Research Laboratory แปรสภาพเป็นห้องปฏิบัติการค้นคว้าและวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. (SEATO Medical Research Loboratory) ตั้งแต่ 1 ม.ค. 2504 และได้มีการแลกเปลี่ยนเอกสารเพื่อความเข้าใจรายละเอียดเพิ่มเติมในโอกาสต่อมา คือเอกสารสหรัฐฯ หมายเลข US/61/3 ลง 26 ม.ค. 04 และเอกสารกระทรวงต่างประเทศ รัฐบาลไทย หมายเลข 3175 ลง 31 ม.ค. 04 และสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ก็ได้จัดตั้งขึ้นโดยคำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ 91/19074 ลง 26 ก.ย. 04 โดยมอบหมายให้สำนักงานที่มีหน้าที่ดำเนินงานให้เป็นไปตามเอกสารแลกเปลี่ยนทางการฑูต ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐฯ นี่คือจุดเริ่มต้นกำเนิดของสถาบันฯ แห่งนี้อย่างเป็นทางการ

ดังนั้น สำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. (SEATO Medical Research Project) จึงเริ่มต้นด้วย มีหน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ และหน่วยวิจัยฝ่ายไทย เพียง 2 หน่วย ซึ่งต่อไปอาจมีหน่วยวิจัยของภาคีสมาชิกขององค์การ สปอ. อื่นๆ มาสมทบอีกก็ได้

รัฐบาลไทยมีพันธะตามข้อตกลงที่อ้างถึงในการแต่งตั้ง ผู้อำนวยการ และ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. เป็นโครงการใหญ่ ตั้งขึ้นสืบแทนโครงการค้นคว้าและวิจัย เรื่องอหิวาตกโรคดังกล่าวแล้ว กระทรวงกลาโหมได้ดำเนินการตามข้อตกลงนั้น และได้ประกาศจัดตั้งหน่วยสำนักงานโครงการวิจัยทางการแพทย์ขององค์การ สปอ. (สน. วพ. สปอ.) พร้อมกับอัตรากำลังพลเท่าที่จำเป็นสำหรับบริหารหน่วยงานนี้ โดยให้เป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม และแต่งตั้งให้ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน ผู้อำนวยการสถาบันพยาธิวิทยากรมแพทย์ทหารบก เป็นผู้อำนวยการสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ 51/10066 ลง 31 พ.ค. 34 เมื่อได้มีการจัดตั้งสำนักงานขึ้นแล้ว ผู้อำนวยการก็มีภาระในอันที่จะสรรหาตัวบุคลากร และสถานที่ เพื่อให้กิจการของโครงการได้ดำเนินไปได้ จึงได้ติดต่อนายแพทย์ใหญ่ทหารเรือในขณะนั้น ขอความร่วมมือจัดสรรผู้มีคุณวุฒิเหมาะสมสำหรับหน้าที่รองผู้อำนวยการ นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือได้เสนอให้ น.อ.สัมฤทธิ์ ชาตินันทน์ ร.น. หัวหน้ากองพยาธิวิทยาโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ เป็นรองผู้อำนวยการ ส่วนเจ้าหน้าที่วิจัยนั้น สำนักงานยังไม่มีอัตราของตนเอง จำต้องใช้วิธีขอยืมตัวแพทย์จากเหล่าทัพ มาก่อนจนกว่าจะมีอัตราของตนเอง ในขั้นต้นได้รับการให้ยืมจากสถาบันพยาธิวิทยากรมแพทย์ทหารบก สำหรับเจ้าหน้าที่การเงิน พลาธิการ เสมียนพนักงาน ก็ได้รับการสรรหาจนสามารถดำเนินการในขั้นต้นได้ สำหรับหน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ นั้น Lt.Col.Oscar Felsenfeld MC. USAR ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการคนแรก ต่อมาเมื่อ 10 ก.ย. 05 Col. James L. Hansen MC. USA. ได้รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสืบแทน Lt. Col. Oscar Felsenfeld MC. USAR. ซึ่งได้

ย้ายไปรับหน้าที่อื่น

ส่วนสถานที่สำหรับดำเนินการในโครงการนั้น ขั้นแรกหน่วยงานนี้ยังไม่มีสถานที่ของตนเอง จึงได้ยืมพื้นที่บางส่วนของสถาบันพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบกเป็นสถานที่ปฏิบัติงานไปก่อน และได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีตลอดมา ในขั้นแรกหน่วยวิจัยสหรัฐฯ ได้รับมอบสถานที่ซึ่งเดิมใช้ในการค้นคว้าวิจัยเรื่องอหิวาตกโรค ต่อมาได้รับมอบพื้นที่ชั้นที่ 3 ของอาคารตึกพยาธิวิทยาเพิ่มเติมอีก เพื่อให้เป็นสำนักงานของหน่วยวิจัยหน่วยนี้ และได้รับมอบพื้นที่ห้องชั้นล่างอีก 1 ห้อง เป็นห้องคลังสิ่งของต่างๆ หน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ได้ดัดแปลงห้องใหญ่ทางด้านทิศตะวันออกของตัวตึกพยาธิวิทยา เป็นห้องสมุด ห้องประชุมและปาฐกถา และได้ทำความตกลงให้หน่วยวิจัยอื่นๆ ใช้งานร่วมกันได้ด้วย ในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับไข้เลือดออกในประเทศไทย เมื่อ 10 – 11 ส.ค. 04 (Symposium on Haemorrhagic Fever 10 – 11 August 1961) ได้ใช้ห้องประชุมนี้เป็นครั้งแรกสำหรับการประชุมทางวิชาการด้วย

เมื่อขอบข่ายและปริมาณงานของโครงการเพิ่มขึ้น พื้นที่ที่ได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันพยาธิวิทยา จึงไม่เพียงพอ ตามพันธกรณีที่ได้อ้างถึงกับรัฐบาลไทยได้ตกลงที่จะจัดหาสถานที่ และที่ทำการต่างๆ ให้เพื่อการดำเนินการของกิจการนี้และโดยเหตุที่สำนักงานโครงการวิจัยยังไม่มีสถานที่เป็นสำนักงานของตนเองผู้อำนวยการจึงได้ดำเนินการ ในการที่ขอตั้งงบประมาณเพื่อการก่อสร้างอาคารพื้นที่สำนักงานในบางส่วน อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า บางส่วนเป็นพื้นที่เอกชนเช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งต้องทำการโอนกรรมสิทธิการเช่ามาเป็นของสำนักงาน และบางส่วนเป็นพื้นที่ของกรมการสัตว์ทหารบกในขณะนั้น ซึ่งอยู่บริเวณริมถนนโยธี ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ.2506 – 2511 ได้มีการก่อสร้างอาคารหลายอาคารด้วยกัน คืออาคารที่ตั้งตึกอำนวยการ มีพิธีวางศิลาฤาษ์ตึกสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. เมื่อ 6 มิถุนายน 2506 โดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี และได้ทำพิธีเปิด เมื่อ 8 กันยายน 2507 โดย จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับงบประมาณในการก่อสร้างเป็นเงิน 1,315,000 บาท

ต่อมา ปี 2507 เริ่มย้ายงานบางส่วนของฝ่ายไทยและฝ่ายสหรัฐฯ จากตึกพยาธิวิทยา ชั้นที่ 3 เข้าดำเนินการในอาคารสำนักงานแห่งใหม่ อาคารหอทดลองซึ่งใช้เป็นสำนักงานโครงการวิจัยฯ และงานได้ขยายออกไป ทางด้านการวิจัยอย่างรวดเร็ว จนทำให้อาคารคับแคบ พล.ต. พึ่ง พินทุโยธิน จึงได้เสนอขอต่อเติมอาคารเป็น 4 ชั้น และพื้นดาดฟ้าได้รับงบประมาณ 1,499,000 บาท การก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อ 18 พ.ค. 08 ปี 2509 ได้ก่อสร้างตึกปฏิบัติการวิจัยทางแพทย์ 1 สูง 8 ชั้น ได้รับงบประมาณ 6,850,000 บาท วางศิลาฤกษ์ เมื่อ 2 ก.ย. 09 โดย จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี การก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี 2510

ปี 2510 ได้ก่อสร้างอาคารเลี้ยงสัตว์ทดลอง

ปี 2511 ก่อสร้าง อาคารห้องประชุมและห้องสมุด ตึกปฏิบัติการวิจัยทางการแพทย์ 2

ปี 2512 ได้มีการรื้อบางส่วนของอาคารสำนักงานตึกอำนวยการ เพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าจุกเฉิน

จึงเห็นได้ว่าในสมัยที่ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคนแรกนั้น ท่านได้ดำเนินการมาตั้งแต่โครงการฯ ยังเป็นเพียงข้อตกลงตามที่อ้างถึง และเป็นเพียงคำสั่งในแผ่นกระดาษ จนกระทั่งได้มี

การก่อสร้างอาคารส่วนอำนวยการ ส่วนปฏิบัติการและส่วนสนับสนุน เป็นรูปธรรมอย่างครบถ้วน ทั้งได้ดำเนินการขอขยายอัตรากำลังพล เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่วิจัยของตนเอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งเมื่อท่านพ้นหน้าที่ไปเพราะเกษียณอายุในปี 2512 ทางสถาบันแห่งนี้ได้คำนึงถึงคุณค่าในความเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของท่าน จึงได้เชิญให้เป็นที่ปรึกษาของสถาบันต่อมาอีกหลายปี จนต่อมาองค์การ สปอ. ได้สลายตัวไป และโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ได้แปรสภาพเป็น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร (สวพ.ทหาร) สังกัดสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในปี 2520 และได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งโดยสถาบันแห่งนี้ได้รับการปรับเปลี่ยนการบังคับบัญชามาเป็นส่วนราชการ สังกัดกรมแพทย์ทหารบก ใน ปี 2531 และเปลี่ยนชื่อเป็น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร กรมแพทย์ทหารบก (สวพท. พบ.) หน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ก็ยังคงร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานซึ่งได้เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนสังกัดมาตามลำดับ และ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน ก็ยังคงดำรงตำแหน่งที่ปรึกษามาจนถึง ปี 2535 นับได้ว่า พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน ได้สร้างความเจริญอย่างมากให้แก่ผลงานทางพยาธิวิทยา การชันสูตรโรค และการวิจัย ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ใช่แต่สาขาพยาธิวิทยาเท่านั้น แม้ในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ อาทิเช่น จุลินทรีย์, ธนาคารเลือด ชีวเคมี หรืองานด้านเภสัชเคมีเองท่านก็มีความรู้อย่างดียิ่ง เมื่อเริ่มงานใหม่ๆ พ.ศ.2497 งานทางด้านพยาธิวิทยาที่ได้รับความสนใจมากคือ เรื่องการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ท่านเป็นพยาธิแพทย์รุ่นแรกที่นำความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมาใช้ในประเทศไทย ทำให้วงการแพทย์ทั้ง ทหาร ตำรวจ และพลเรือน ได้มาศึกษา ดูงานนำความรู้จากท่านไปพัฒนาห้องปฏิบัติการทางพยาธิวิทยาให้สามารถสนองตอบความต้องการทางวิชาการได้เป็นอย่างดี นับว่าท่านเป็นบูรพาจารย์ที่สามารถอย่างยิ่ง ในการวางรากฐานทางวิชาการให้เจริญก้าวหน้า

เกี่ยวกับการก่อสร้างตึกที่ทำการของ สำนักงานวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์นี้ มีบันทึกเป็นลายมือของ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน ไว้ดังนี้

*ตามประวัติที่บันทึกไว้ว่า SEATO MED RES. LAB. เขียนไว้ว่า established in 1960 by Conversion of Seato Cholera Research Project 1959 การเปลี่ยนแปลงเป็นผลจากการประชุมตกลงกันระหว่างรัฐบาลไทย และรัฐบาล USA. ตาม Exchange Diplomatic Note ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2503 และความเข้าใจใน Detail Understanding ลงวันที่ 26 มกราคม 2504 จากเอกสารข้อตกลงกันระหว่างรัฐบาล มอบให้ กระทรวงกลาโหมเป็นเจ้าของเรื่อง ดังนั้นจึงมีคำสั่ง กห 91/19047 ลง 26 กันยายน 2504 ให้จัดตั้งสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ขึ้น (SEATO Medical Research Project) จะเห็นได้ว่าจากวันที่ 23 ธ.ค. 2503 ถึง 26 ก.ย. 2504 ประมาณ 9 เดือน กว่าจะตกลงใจระหว่างกระทรวงต่างประเทศกับกระทรวงกลาโหม ว่างานนี้จะมอบให้ใครเป็นเจ้าของ มีเบื้องหน้าเบื้องหลังอย่างไร ต่อจากนั้นก็มาถึงใคร จะเข้ารับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโครงการนี้ (หวังว่าจะไม่เป็นแบบโครงการ Cholera Research) เสียเวลาไปอีก กว่าจะมีคำสั่งให้ พ.อ.พึ่ง พินทุโยธิน เป็นผู้อำนวยการโครงการนี้ตั้งขึ้นแล้วก็ต้องอาศัยสถาบันพยาธิวิทยา ของกรมแพทย์ ทบ. เป็นทั้งสำนักงานเป็นทั้ง Lab. จึงได้วางโครงการคิดจัดหาสถานที่และสำนักงานของตนเองขึ้น

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานในพิธี

พิธีวางศิลาฤกษ์ ตึกสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ของ องค์การ สปอ. ๖ มิถุนายน ๒๕๐๖

ตึกหลังแรกที่สร้างขึ้นจึงเป็นตึกสำนักงานอำนวยการ ดำเนินการโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ วางศิลาฤกษ์เมื่อ 6 มิถุนายน 2506 ซึ่งได้อนุมัติเงิน 1,315,000 บาท สร้างเสร็จเมื่อปลายเดือน 24 ธันวาคม 2506 เป็นตึกสูง 4 ชั้น 12 x 24 เมตร ทำพิธีเปิดโดย จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ 8 กันยายน 2509

ต่อมาได้ขอต่อเติมตึกอำนวยการออกไป และมีดาดฟ้า ชั้นล่างเป็นที่จอดรถยนต์ 4 ชั้น เหมือนกัน ใช้เงิน 1,499,000 บาท สร้างเสร็จเมื่อ 20 ธันวาคม 2508

ต่อมาขอสร้างตึกทดลอง Lab. สูง 7 ชั้น มีดาดฟ้า (ความจริงขอสร้าง 10 ชั้น แต่เงินไม่พอจึงได้แค่ 7 ชั้น) ใช้งบประมาณ 6,850,000 บาท (ก่อสร้างวางศิลาฤกษ์ 2 กันยายน 2509 โดย จอมพลถนอม กิตติขจร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2510 (มีค่าโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสำนักงานทรัพย์สินตามที่บันทึกไว้ 920,000 บาท) ตึกห้องปฏิบัติการ มีพื้นที่ 4,500 ตารางเมตร มีลิฟท์ 2 ตัว

ตึก Library ตึก Conference ตึก Cafeteria		3,295,000	บาท
ทำรั้ว		56,000	บาท
	รวม	3,351,000	บาท

*คัดจาก หนังสืออนุสรณ์ พระราชทานเพลิงศพ พล.ต.พึ่ง พินทุโยธิน มวม., ปช.

ภารกิจและโครงงานวิจัยของสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์เมื่อเริ่มดำเนินงานตามโครงการ

รัฐบาลสหรัฐฯ และรัฐบาลไทย ได้มีความเห็นพ้องและร่วมกันในอันที่สมควรจะให้มีการศึกษาและวิจัยโรคต่างๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะโรคซึ่งเกี่ยวกับทางเดินอาหาร อันเนื่องมาจากบักเตรีต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งพยาธิต่างๆ ของทางเดินอาหารทั้งยังได้พิจารณาเห็นว่าโรคซึ่งเนื่องจากการติดเชื้อจุลินทรีย์อื่นๆ ก็เป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจเช่นเดียวกัน การศึกษาเรื่องแมลงที่เป็นพาหะ (Vector) ของโรคและสัตว์ต่างๆ ซึ่งอาจเป็นแหล่งโรคบางโรค ก็รวมอยู่ในจุดมุ่งของการศึกษาวิจัยที่คาดคิดนั้นด้วย อย่างไรก็ดีเป็นที่เข้าใจว่ามิได้มีการจำกัดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้เพียงเท่านี้ เท่าที่ได้กล่าวถึงนั้นเป็นเพียงเค้าโครงเบื้องต้นเท่านั้น ต่อไปอาจมีการขยายหรือเพิ่มเติมขอบเขตออกไปตามความเหมาะสม

เมื่อมีเค้าโครงวิจัยเช่นนี้แล้ว แต่ละหน่วยวิจัยก็ได้วางแผนการศึกษาวิจัยขึ้นตามส่วนแห่งกำลังเจ้าหน้าที่ และกำลังเงินงบประมาณที่ได้รับ ตลอดจนความเหมาะสมในด้านอื่นๆ

งบประมาณประจำปีของหน่วยวิจัยฝ่ายไทย และโครงงานวิจัยของหน่วยวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย ตลอดจนโครงงานวิจัย ซึ่งนักวิทยาศาสตร์จากประเทศภาคีองค์การ สปอ. มาดำเนินการในประเทศไทย มีดังนี้ งบประมาณ ของสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ฝ่ายไทย

งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2504

ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น		135,000	บาท แบ่งการใช้จ่ายเป็น 2 งบคือ
1. งบวิจัย	เงิน	28,669.20	บาท
2. งบบริหาร	เงิน	103,938.00	บาท

งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2505

ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น		475,200	บาท แบ่งการใช้จ่ายเป็น 3 งบ คือ
1. งบวิจัย	เงิน	107,678.90	บาท
2. งบบริหาร	เงิน	305,178.39	บาท
3. งบก่อสร้าง	เงิน	62,000.00	บาท

งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2506

ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น		1,940,000	บาท แบ่างการใช้จ่ายเป็น 3 งบ คือ
1. งบวิจัย	เงิน	210,000.00	บาท
2. งบบริหาร	เงิน	530,000.00	บาท
3. งบก่อสร้าง	เงิน	1,200,000.00	บาท

โครงงานวิจัยที่ได้ตกลงจะทำการค้นคว้าวิจัยมีดังต่อไปนี้

หน่วยวิจัยฝ่ายไทย (Thai Component)

- โรคติดเชื้อเนื่องจากเลปโตสไปรา
- ไข้ไทฟัส
- โรคพยาธิใบไม้ในปอด
- โรคเท้าช้าง

หน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ (U.S. Component)

- เหตุที่ทำให้เกิดอาการท้องร่วง
- โรคไข้เลือดออก
- การศึกษาเกี่ยวกับชีวภาพของยุง และแมลงชนิดต่าง ๆ
- พยาธิใบไม้ในตับและลำไส้

คำกล่าวรายงานของ

พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ เสธ. ทหาร

ต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร

ในพิธีเปิดตึกที่ทำการ สำนักงานโครงการวิจัยทางการแพทย์ขององค์การ สปอ. ถนนราชวิถี

วันที่ 8 กันยายน 2509

ขอประทานกราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

กระผมในนามของข้าราชการ สำนักงานโครงการวิจัยทางการแพทย์ขององค์การ สปอ. และข้าราชการในสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ ฯพณฯ ได้ยินดีมาเป็นประธานในพิธีอันเป็นมงคลในวันนี้กระผมขอถือโอกาส กราบเรียนความเป็นมาเกี่ยวกับสำนักงานนี้ดังต่อไปนี้

สำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. โดยจัดตั้งขึ้นตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ 91/19047 ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2504 และได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามพันธแห่งเอกสารแลกเปลี่ยนทางการฑูตระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐฯ และเอกสารเพื่อความเข้าใจรายละเอียด ซึ่งได้ทำการแลกเปลี่ยนเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2503 และใน 26 และ 31 มกราคม 2504 ตามลำดับ

ตามนัยแห่งเอกสารดังกล่าว รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพันธที่จะให้ความร่วมมือเพื่อให้โครงการวิจัยทางแพทย์ต่าง ๆ บรรลุเป้าตามเจตนารมย์ ด้วยการจัดหาสถานที่ห้องปฏิบัติการทดลองและที่ทำการต่าง ๆ โดยเหตุที่สำนักงานนี้ เป็นสำนักงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ยังไม่มีสถานที่และอาคารเป็นของตนเองในขั้นแรกจึงได้ติดต่อขอยืมสถานที่อาคารชั้นที่ 3 ของตึกพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก เช่นที่ทำการและห้องปฏิบัติการทดลองทั้งของหน่วยวิจัยฝ่ายไทย และหน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ซึ่งก็ได้รับความอนุเคราะห์และร่วมมืออย่างดียิ่งจากสถาบันพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก ตลอดมาโครงการวิจัยต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้น และขยายขอบเขตการปฏิบัติออกไปในเวลาอันรวดเร็ว จึงปรากฏว่าแม้สำนักงานโครงการวิจัยทางการแพทย์ฯ จะได้รับความอนุเคราะห์ร่วมมืออย่างดีโดยได้รับอนุมัติให้ยืมห้องต่าง ๆ บนชั้นที่ 3 ของตึกพยาธิวิทยา เกือบทั้งหมดก็ตามก็ยังไม่พอแก่ความต้องการหน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ซึ่งดำเนินการวิจัยร่วมกับคณะสาธารณสุขศาสตร์และคณะอายุรศาสตร์เขตร้อนก็ยังได้อาศัยห้องปฏิบัติการทดลอง และสถานที่ของคณะทั้ง 2 นี้ด้วย

สำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ฯ ได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีสถานที่ทำการและห้องปฏิบัติการทดลองเป็นของตนเอง จึงได้รายงานขออนุมัติงบประมาณ เพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการของสำนักงานจากสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งได้รับการพิจารณาด้วยดีจากท่านผู้บังคับบัญชาโดยอนุมัติเงิน 1,315,000 บาท (หนึ่งล้านสามแสนหนึ่งหมื่นห้าพันบาท) เพื่อดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2506 การก่อสร้างได้เริ่มในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2506 และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อ 6 มี.ค. 06 โดยมี ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธี การก่อสร้างแล้วเสร็จในปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2506

อาคารที่ทำการของสำนักงาน โครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. นี้เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 4 ชั้น กว้าง 12 เมตร ยาว 24 เมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดรวม 1,152 ตารางเมตร ชั้นล่างได้มอบให้แก่หน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ใช้เป็นที่ทำการของฝ่ายจัดหา และบริการ และเก็บพัสดุ ชั้นที่ 2 เป็นที่ทำการทางธุรการ ของสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ฯ ชั้นที่ 3 เป็นห้องปฏิบัติการทดลองของหน่วยวิจัยฝ่ายไทยและห้องสมุด ชั้นที่ 4 เป็นที่ทำการทางธุรการของหน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ ห้องที่ทำการในชั้นต่าง ๆ นั้น ได้จัดอุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่สำหรับดำเนินการเข้าประจำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว กระผมขอประทานกราบเรียนเชิญ ฯพณฯ กระทำพิธีเปิดป้ายตึกสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. เพื่อเป็นศิริมงคล และเพื่อความวัฒนาสถาพรของสำนักงานสืบไป

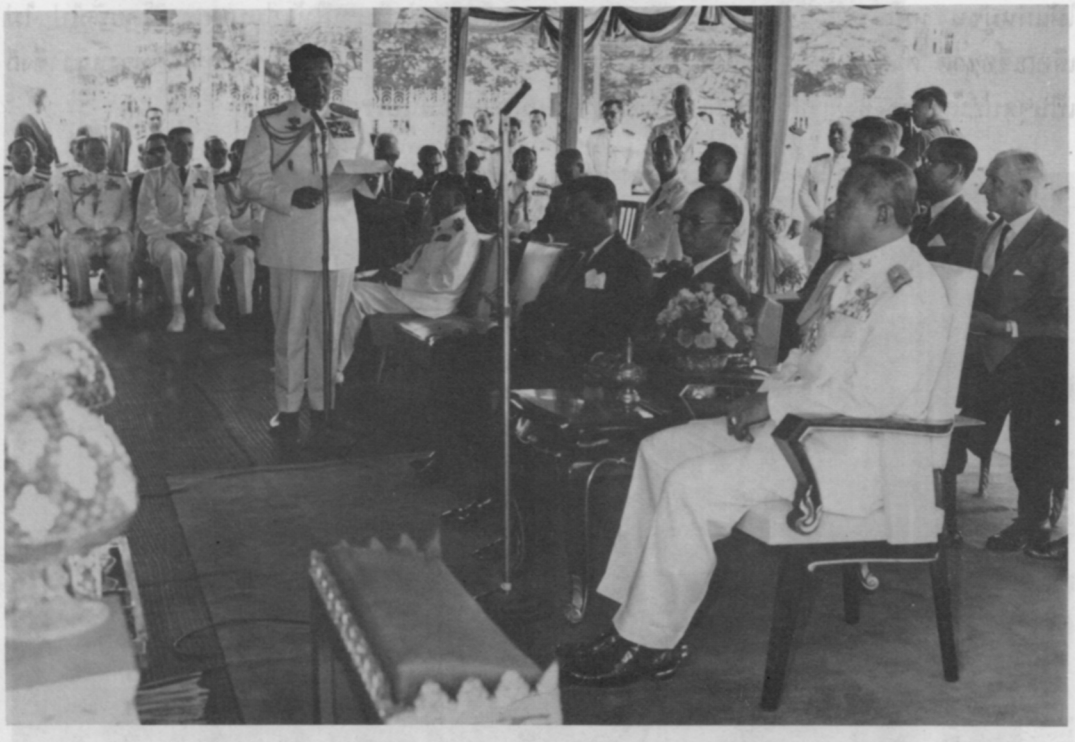

คำปราศัยของ
ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี

ท่านเสนาธิการทหาร และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและยินดีอย่างยิ่ง ที่ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดตึกที่ทำการ สำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. ในวันนี้ และยินดีที่ได้ทราบว่า สำนักงานนี้แม้จะได้ตั้งขึ้นมาเพียงชั่วระยะเวลา 3 ปีเศษมานี้ แต่ก็ได้ดำเนินการอย่างกว้างขวาง ทั้งมีโครงการที่จะขยายขอบเขตการปฏิบัติออกไปอีก ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า ผลของการค้นคว้าวิจัยทางแพทย์นั้นมิได้ยังประโยชน์ให้แก่หมู่ชน หมู่ใดหมู่หนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น หากแต่อำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษยชาติโดยทั่วไป ไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา หรือ อาชีพ ทั้งมีส่วนช่วยให้ประชาชนกินดี อยู่ดี มีความสุข ได้ทางหนึ่ง ซึ่งก็เป็นจุดประสงค์ขององค์การ สปอ. ต่อประชาชนในภูมิภาคส่วนนี้ประการหนึ่ง

อาคารหลังนี้ แม้จะมิใช่อาคารที่ใหญ่โตนัก แต่เชื่อว่าจะช่วยบรรเทาความต้องการในเรื่องสถานที่และห้องปฏิบัติการทดลองได้ในขั้นต้นนี้ และก็เป็นการแสดงให้เห็นเจตนารมย์ของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พยายามให้ความร่วมมือ และปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่ตามเอกสารแลกเปลี่ยนทางการฑูตที่ได้กล่าวถึง ซึ่งจะได้สนับสนุนให้ความร่วมมือด้วยดีต่อไป

บัดนี้ได้เวลาอันอุดมฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอเปิดป้ายตึกสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดบันดาลให้สำนักงานนี้เจริฐรุ่งเรืองสถาพรและเป็นแหล่งแห่งการประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ชาติ สืบไป

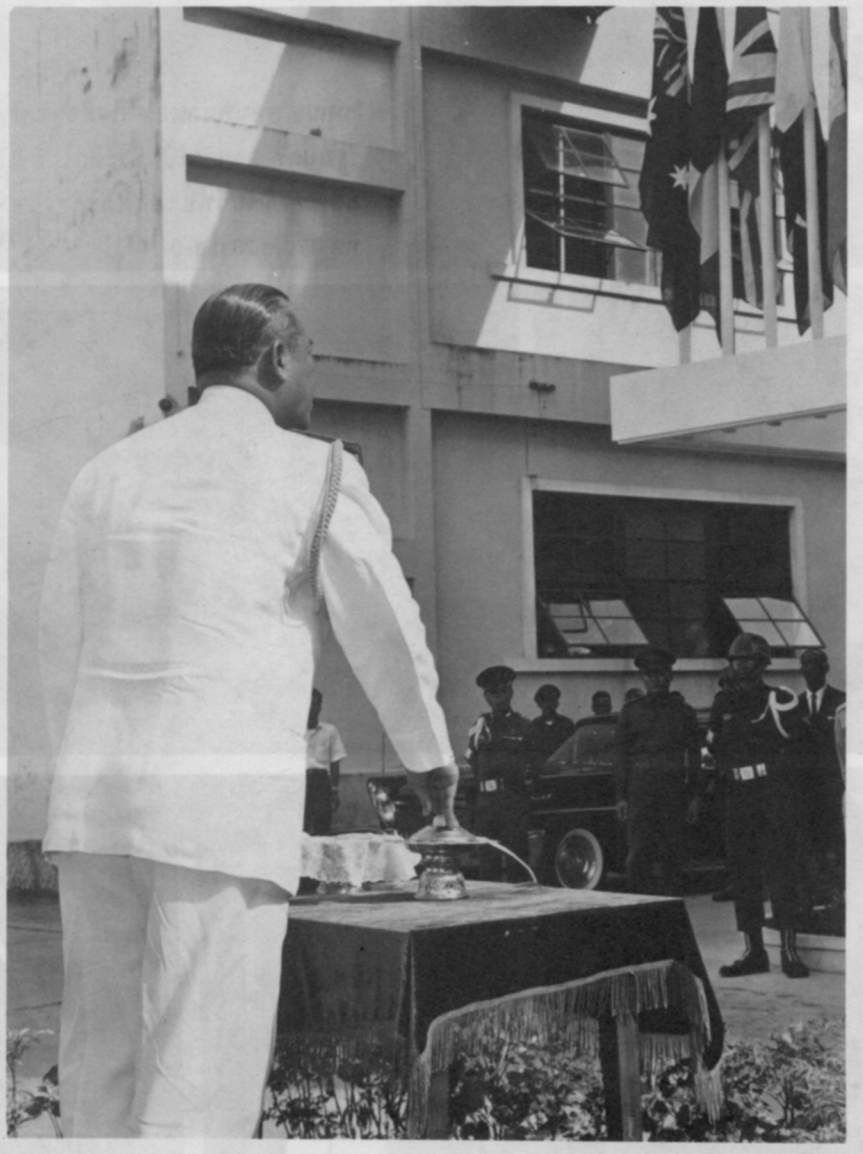

ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ลงนามเป็นที่ระลึกในพิธีเปิดสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร เมื่อ 26 ก.ย. 04

1
2 3
4

1,2,3 ข้าราชการ สวพ. สปอ.รุ่นบุกเบิก

4 ผู้บังคับบัญชาฝ่ายสหรัฐฯ ที่ร่วมงานกับ สวพท.พบ.

1,2 เจ้าหน้าที่ต่างประเทศเข้าเยี่ยาชมกิจการของสวพท.พบ.

3 นายแพทย์ใหญ่กองทัพเรือที่ 7 เยี่ยมสวพท.พบ

4,5 พิธีรับส่งหน้าที่ ผอ.สวพท.ทบ.

6 ส่งมอบหน้าที่ฝ่ายสหรัฐฯ

1
3 2
4
5

1.2 การวิจัยไข้มาลาเรียในทหารพรานเขตพื้นที่อิสานใต้

3.4.5 คณะผู้บังคับ-บัญชาสวพท.พบ.ตรวจเยี่ยมงานวิจัยไข้มาลาเรียที่ จว. ศรีสะเกษ

1	
2	
3	4
5	

1,2,3,4,5 คณะเจ้าหน้าที่ สวพท.พบ. ปฏิบัติงานวิจัยที่ ปอยเปต กัมพูชา

1
2 3
4

1 การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในงานวิจัยของ สวพท.พบ.
2,3 การทดลองวัคซีนดับอักเสบในกระต่าย
4 สัตว์ทดลองเพื่อใช้ในการวิจัยทางการแพทย์

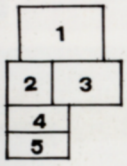

1 ที่ปรึกษา รมว.กห. เข้าเยี่ยมชมกิจการ

2 คณะเจ้าหน้าที่ ศปท.ทภ.1,2,3,4 คูงาน การตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ

3 ศปท.ทอ. เยี่ยมชมการตรวจสารเสพติด

4 นักศึกษาระดับปริญญาโท ม. มหิดลเยี่ยมชมกิจการ

5 เจ้าหน้าที่จากประเทศเวียดนาม ฝึกงานด้านพิษวิทยา

1	2
3	
4	

1.2.3.4 พิธีเปิดโครงการวัคซีนป้องกันไข้มาลาเรียในทหาร ค่ายปักธงชัย จว.นครราชสีมา

1
2
3
4 5

1.2.3 ร่วมจัดแสดงงานวันเด็กแห่งชาติ ที่ กรมแพทย์ทหารบก

4.5 ฉลองวันปีใหม่ สวพท.พบ.

1	2
3	
	4

1,2,3 มอบทุนการศึกษาแก่บุตรข้าราชการ สวพท.พบ.

4 ข้าราชการ สวพท. พบ.ร่วมพัฒนา วัดอภัยทาธาราม (วัดมะกอก) ถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

	1	
2		3
4		

1 สวพท.พบ. ร่วมพิธีวางพวงมาลาเนื่องในวันสถาปนา รพ.พระมงกุฎเกล้า

2,3 ดำเนินกรรมวิธีเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ในทหาร

4 เจ้าหน้าที่ สวพท.พบ. ตรวจหาสารเสพติดให้โทษในผู้สมัครเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหาร

1	
2	
3	4

1, 2 ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่สัตว์ทดลอง

3 พิธีอำลาชีวิตราชการของ สวพท.พบ.

4 คณะข้าราชการ สวพท.พบ. รดน้ำดำหัวผู้บังคับบัญชาเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์

สวพท.พบ.

สวพท.พบ.

สวพท.พบ.

หลังจากที่มีการก่อตั้งหน่วย มีที่ทำการและสำนักงานเป็นของตนเองแล้ว สถาบันฯ ก็มีกิจกรรมทางด้านการวิจัย และทางวิชาการ รวมทั้งผลงานที่ทำการวิจัยร่วมกับหน่วยงานอื่น ปรากฏเป็นเอกสารหลักฐานใช้ในการอ้างถึง ในขณะเดียวกันสถานการณ์ทางด้านการเมือง การทหารก็ได้เปลี่ยนแปลงไป เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้กระทบมาถึงสถาบันฯ ด้วย ตามคำกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงคือสัจจธรรม เมื่อสงครามเวียตนามยุติลง กับมีการสลายตัวขององค์การ สปอ. ในปี พ.ศ. 2520 สถาบันฯ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง โดยเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร โดยเป็นหน่วยที่ขึ้นตรงต่อสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้รับการสนับสนุนจาก กองบัญชาการทหารสูงสุดในเรื่อง การจัดอัตรากำลังพล และงบประมาณในการดำเนินงานมีผลงานวิจัยที่ขอบเขตกว้างขวางกว่าที่ได้กระทำมา ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการท่านแรกในการเปลี่ยนแปลงสายการบังคับบัญชาครั้งนี้คือ พล.อ.ต.สิทธิบูรณ์ บุรณเวช อยู่ในตำแหน่งปี พ.ศ. 2520 – 2527

การดำเนินงานของสถาบันฯ เป็นมาด้วยดี มีการขยายอัตรากำลังพล และได้รับงบประมาณสนับสนุนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้มีโครงการวิจัยใหม่ ๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็มีเหตุการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในวงการทหารก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกิดขึ้นกับสถาบันอีกครั้ง คือการโอนการบังคับบัญชาจากสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด ไปเป็นหน่วยขึ้นตรงกรมแพทย์ทหารบก เมื่อ 1 ตุลาคม 2531 ตามคำสั่งกองบัญชาการทหารสูงสุด (เฉพาะ) ที่ 392/31 ลง 13 พฤษภาคม 2531 เปลี่ยนผู้อำนวยการเป็น พล.ต.สุริยะ ผลากรกุล ปัจจุบันสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร กรมแพทย์ทหารบก เป็นหน่วยขึ้นตรงต่อกรมแพทย์ทหารบก ตามคำสั่งกองทับบก (เฉพาะ) ที่ 183/31 ลง 29 กันยายน 2531 เมื่อแก้อัตรากองทัพบก 2506 (ครั้งที่ 11) กำหนดให้ใช้อัตราเฉพาะกิจ หมายเลข 3680 สถาบันวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร กรมแพทย์ทหารบก

ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ เป็นการโอนการบังคับบัญชาจากหน่วยงานเดิม คือ กองบัญชาการทหารสูงสุดไปเป็นหน่วยงานในสายการแพทย์ทหารบก ฉนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างได้รับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ โดยเฉพาะกำลังพล ที่มาปฏิบัติงานในสถาบันฯ แห่งนี้ เดิมมีทั้งกำลังพลเหล่าทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ เมื่อได้ไปขึ้นอยู่ในสายการแพทย์ทหารบก ครั้งแรกได้เปิดโอกาสให้กำลังพลเหล่านั้น สมัครใจที่จะโอนย้ายเหล่าเป็นเหล่าทหารบก หรือจะกลับคืนสังกัดเหล่าเดิม ปรากฏว่ามีกำลังพลในหน่วยงานนี้ ขอกลับคืนเหล่าเดิมหลายนายและที่สนใจโอนย้ายเหล่าเป็นสายการแพทย์ทหารบกก็มี ในช่วงเวลานี้ผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบตอ้งแก้ปัญหาอย่างมากทั้งด้านกำลังพล เนื่องจากการขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์ ผู้ทำการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญหลายสาขา แม้กระทั่งในสายบริการ เช่นการเงิน พลาธิการ ขนส่ง ฯลฯ อย่างไรก็ดีเหตุการณ์ก็คลี่คลายไปมีการปรับย้าย และบรรจุบุคคลผู้มีความรู้ความชำนาญเข้าในตำแหน่งที่ว่าง การแก้ปัญหาเรื่องกำลังพลและที่พักอาศัย ปัญหาใหญ่อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องงบประมาณ การใช้จ่ายเงิน ในปีแรกของการย้ายโอนการบังคับบัญชาได้ย้ายโอนงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากกองบัญชาการทหารสูงสุดมาด้วย การบริหารใช้เงินในหมวด 900 ซึ่งทำให้มีความคล่องตัวพอสมควรในการดำเนินงาน แต่เมื่อโอนย้ายมาเข้าระบบสายงานของกองทัพบก ปีต่อมาเมื่อใช้งบประมาณของกองทัพบกการใช้เงินงบประมาณในงานต่าง ๆ จึงต้องเข้าระบบสายงานการเงินกองทัพบกด้วย การใช้เงินงบประมาณในการบริหารแบ่งประเภทเงินตามหมวดการใช้เงิน เจ้า

หน้าที่เดิมเคยชินกับบริหารในแบบเดิม ครั้นเปลี่ยนระบบมาเป็นสายงานใหม่ การบริหารในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีความไม่สะดวกบางประการ ผู้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้องทุกนายก็ได้ใช้ความพยายามในการปรับปรุงแก้ไขเหตุการณ์แก่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนกระทั่งทุกอย่างได้คลี่คลายไปด้วยดี อย่างไรก็ดีการเปลี่ยนแปลงในสายงานการบังคับบัญชาและการบริหารครั้งนี้เป็นไปอย่างค่อนข้างรุนแรงกระทบกระเทือนขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมากในการที่จะตัดสินใจใช้ชีวิตราชการที่เหลืออยู่หรือกับงานที่ยังกระทำอยู่ยังไม่เสร็จสิ้นภาระกิจ แต่งานทางด้านวิชาการของสถาบันฯ ก็มิได้หยุดยั้งแต่ประการใด ยังมีผลงานทางด้านการวิจัยและวิชาการออกมาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่ได้ทำงานซึ่งได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจ เพื่อผลงาน ซึ่งสถาบันฯ ขอถือโอกาสขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องไว้ในโอกาสนี้ด้วย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างก็ได้รับการปรับปรุงและพัฒนา ให้ดีขึ้นในโอกาสเดียวกันด้วยวันเวลาได้ผ่านไปอย่างรวดเร็ว บัดนี้สถาบันฯ ก็ก้าวมาถึงจุดหนึ่ง ซึ่งมีความมั่นคงที่พร้อมจะให้ผลงาน และความเชื่อถือทางด้านวิชาการ สามารถใช้เป็นที่อ้างอิงทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้อย่างดี เจ้าหน้าที่และนักวิชาการผู้กำลังปฏิบัติงานค้นคว้าวิจัย ได้ดำเนินการต่อไป อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ความมั่นใจในนโยบาย และการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในทุกระดับ นับว่าเวลาอันยาวนานถึง 32 ปีที่ผ่านมา ได้สร้างความเชื่อถือและประสบการณ์ทางด้านการปฏิบัติงานวิจัย อันจะเป็นผลให้เกิดประโยชน์และความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เพื่อมวลมนุษย์ชาติทั้งปวง

สรุปเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร

พ.ศ. 2503 (1960) หน่วยปฏิบัติการวิจัย เรื่องอหิวาตกโรคขององค์การ สปอ. ที่กรุงเทพฯ แปรสภาพเป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัยทางการแพทย์ขององค์การ สปอ. (SEATO Medical Research Laboratory) ตามข้อเสนอของฝ่ายสหรัฐฯ ในการประชุมคณะมนตรีขององค์การ สปอ. ครั้งที่ 6 รัฐบาลสหรัฐฯ และรัฐบาลไทยได้แลกเปลี่ยนเอกสาร ให้ความเห็นชอบและตกลงเกี่ยวกับการแปรสภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2503

พ.ศ. 2504 (1961) กระทรวงกลาโหมของรัฐบาลไทย ได้อนุมัติอัตราจัดตั้งสำนักงานโครงการวิจัยทางการโดยแพทย์ขององค์การ สปอ. โดยคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ 91/19074 ลง 26 กันยายน 2504 โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ ตุลาคม 2500

หน่วยวิจัยทางการแพทย์ขององค์การ สปอ. ได้เริ่มจัดตั้งโดยมีหน่วยประกอบกัน 2 หน่วย คือ หน่วยวิจัยฝ่ายสหรัฐฯ และหน่วยวิจัยฝ่ายไทย

การปฏิบัติงานของหน่วยวิจัยทั้ง 2 ฝ่าย ดำเนินการเป็นอิสระแก่กันในทางบริหาร แต่ร่วมมือกันในทางวิชาการ การดำเนินการวิจัยนั้น แต่ละหน่วยอาจดำเนินการตามโครงการของตนเองได้ แต่ในทางโครงการ อาจเป็นโครงการร่วมระหว่างหน่วยวิจัยของฝ่ายไทยและฝ่ายสหรัฐฯ หรืออาจจะร่วมกับหน่วยงานอื่นของฝ่ายไทยก็ได้

พ.ศ. 2520 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ทหาร (สวพ.ทหาร) ขึ้นตรงต่อสำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด กองบัญชาการทหารสูงสุด ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยใหม่

พ.ศ. 2531 ได้โอนมาเป็นส่วนราชการขึ้นตรงกับกรมแพทย์ทหารบก ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2531 ตามคำสั่งกองบัญชาการทหารสูงสุด (เฉพาะ) ที่ 392/31 ลง 13 พฤษภาคม 2531 และมีคำสั่ง กองทัพบก

(เฉพาะ) ที่ 183/31 ลง 29 กันยายน 2531 เรื่องแก้อัตรากองทัพบก 2506 (ครั้งที่ 11) ให้ใช้อัตราเฉพาะกิจ หมายเลข 3680 จนถึงปัจจุบัน

สถานที่ตั้งและการก่อสร้าง

พ.ศ.2502 – 2503

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเรื่องอหิวาตกโรคขององค์การ สปอ. มีสำนักงานอยู่ที่ ชั้น 3 ของตึกสถาบันพยาธิวิทยา กรมแพทย์ทหารบก

พ.ศ.2503

เมื่อมีการตกลงให้แปรสภาพของหน่วยปฏิบัติการวิจัย เรื่องอหิวาตกโรคขององค์การ สปอ. เป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัยขององค์การ สปอ. ตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐฯ แล้วยังมีที่ทำการที่เดิม

พ.ศ.2506

ได้มีการก่อสร้างตึกที่ทำการ ของสำนักงานโครงการวิจัยทางแพทย์ทหารขององค์การ สปอ. โดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2506

พ.ศ.2507

การก่อสร้างตึกที่ทำการได้แล้วเสร็จ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายารัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดที่ทำการ เริ่มย้ายบางส่วนของหน่วยงานทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายสหรัฐฯ เข้ามาในที่ทำการใหม่ เมื่อ 8 กันยายน 2507

พ.ศ.2508

ก่อสร้างต่อเติมตึกที่ทำการ

พ.ศ.2509

ก่อสร้างตึกปฏิบัติการวิจัยทางแพทย์ 1 (ตึกสูง 8 ชั้น)

พ.ศ.2510

ก่อสร้างอาคารเลี้ยวสัตว์ทดลอง (ถนนโยธี)

พ.ศ.2511

ส่วนปฏิบัติการวิจัยได้ย้ายเข้ามาปฏิบัติงานในตึกปฏิบัติการวิจัย 1

ก่อสร้าง – ตึกประชุมและห้องสมุด

– ตึกปฏิบัติการวิจัยทางแพทย์ 2

พ.ศ.2515

ก่อสร้างโรงไฟฟ้าฉุกเฉิน

การดำเนินงานของสถาบันฯ แห่งนี้ได้มีการพัฒนาปรับปรุงรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ ทั้งนี้เป็นไปตามสถานการณ์และนโยบายของผู้บังคับบัญชาในระดับสูง และตามความจำเป็นของเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง บัดนี้ สถาบันฯ แห่งนี้ได้เริ่มต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นระยะเวลาอันยาวนานถึง 32 ปีแล้ว และจะยังคงยั่งยืนต่อไป